

ТОП-5

ЕМОЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВИХ РОЗЛАДІВ

дітей і підлітків, спричинених переглядом мультфільмів

УЖЧЕНКО І. Ю.,
ГРИГОР'ЄВА І. О.

УДК 159.922.76

Людство повинно давати дитині найкраще, що воно має...

Декларація прав людини

СУЧАСНИМ психологам, педагогам і батькам усе частіше доводиться зіштовхуватися з викривленою поведінкою дітей різного віку: з одного боку, незвичайна скутість і недорозвинення мовлення, а з іншого – висока агресивність і демонстративність. Така дитина поводить себе неадекватно – соромиться відповісти на просте запитання, але при цьому не боїться кривлятися при чужих дорослих, повзати під столом, робити непристойні жести. Моделі поганої поведінки дитина доволі швидко й охоче засвоює, хоча вона не бачить нічого подібного вдома й неоднора-

зово чула від батьків, що так себе поводити не можна. Найчастіше такі діти, по-перше, психічно нормальні, а по-друге, нерідко ростуть у забезпечених родинах, де в них є все: іграшки, розвивальні ігри, книжки, їх водять у різні дитячі студії й запрошують педагогів додому. З іншого боку, сучасні діти мають багато вільного часу, який проводять біля телевізорів і комп'ютерів. Ще в 70-і рр. ХХ ст. відомий американський психолог А. Бандура (A. Bandura) у роботі «Теорія соціального навчання» окреслив основні принципи соціального навчання. Згідно з теорією, діти й дорослі набувають певних установок, засвоюють емоційні реакції й нові типи поведінки шляхом моделювання поведінки кіно- й телегероїв [1]. З огляду на ефективність і розповсюдженість телемоделювання, засоби масової інформації відіграють надзвичайно важливу роль



у формуванні поведінки й соціальних відносин. Причому сучасні технології, новітні прийоми маніпулювання свідомістю найбільш небезпечні для маленьких телеглядачів, адже діти ХХІ ст. усе більше часу проводять біля екранів телевізорів. Це підтверджено експериментами та звичайною практикою сучасного життя.

Ця робота – це узагальнення досвіду роботи колективу авторів – викладачів кафедри дефектології і психологічної корекції ЛНУ імені Тараса Шевченка (І. Ужченко, І. Григор'єва, В. Коваленко, А. Мухіна, Н. Серомаха), спрямованої на підвищення компетенції дорослих, зацікавлених у психологічно комфортному розвитку дітей.

Мета роботи – описати п'ять найпоширеніших емоційно-поведінкових розладів дитячого й підліткового віку та механізми їх виникнення під впливом мультфільмів: це агресивна й демонстративна поведінка, затримка психічного й мовленнєвого розвитку, порушення статево-рольової ідентифікації й девіантні моделі поведінки.

Незважаючи на зусилля психіатрів, психологів, педагогів і суспільства загалом проблеми поведінки дітей і підлітків залишаються невирішеними, значна кількість дітей виявляє деструктивну й антисоціальну поведінку. Різномічне психологічне дослідження цієї проблеми в російській і вітчизняній психології представлено низкою робіт (Г. Андреева, В. Гарбузов, О. Захаров, В. Знаков, С. Єнікополов, О. Козачок, Л. Коліна, Н. Левітов, Н. Максимова, Н. Маркова, Є. Мілютіна, С. Рошкін, Т. Румянцева, Л. Семенюк, Е. Субботський, І. Фурманов), зокрема було розглянуто особливості девіантної поведінки підлітків (М. Алемаскін, С. Белічева, Г. Мінковський, І. Невський). Емоційно-поведінкові розлади є предметом великої кількості психологічних робіт зарубіжних дослідників (А. Bandura, М. Braun, R. Walter, Z. Berkowitz, A. Buss, K. Lorenz, C. Richard, G. Kaufmann).

Перше й найпоширеніше явище – це агресивна поведінка, яку в суспільстві вважають неприпустимою. Однак у різних культурах ступінь обмеження агресії сильно різниться.

Так, племена американських індіанців команчі й апачі виховували своїх дітей войовничими, а гопі й зуні, навпаки, цінували миролюбство. У природі саме агресивність допомагає багатьом тваринам вижити в умовах природного відбору. У людських стосунках агресивність має свої позитивні і негативні, здорові і хворобливі сторони.

Слово «агресія» походить від латинського *agreed*, що означає «нападати». Це різні дії, які порушують фізичну чи психічну цілісність іншої людини [2, с. 5]. Поряд з поняттям агресії в психолого-педагогічній літературі використовують терміни «агресивність» і «агресивна поведінка». С. Єнікополов трактує агресивність як властивість особистості, цілеспрямовану руйнівну поведінку. На думку О. Ратінова й О. Сітковської, агресивність – це наявність деструктивних тенденцій з метою нанесення шкоди тій чи тій особі.

Зарубіжні дослідники Р. Берон і Д. Річардсон агресивною вважають поведінку, спрямовану на зневагу чи заподіювання шкоди іншій живій істоті, яка уникає подібного ставлення.

Р. Хінде численні вияви агресивної поведінки групує на види: інструментальна чи специфічна агресія, мета якої – отримання якогось предмета чи утримування якоїсь ситуації; агресія як афект злоби, спрямована на об'єкт чи ситуацію; агресія захисту як відповідна реакція; агресія, пов'язана з грою й розвагою, яка посилюється внаслідок захоплення боротьбою в процесі гри.

Серед чинників, що провокують агресивність у дитини, називають спадково-конституційну схильність, резидуально-органічні ознаки, умови мікросередовища, характер і систему виховання, вікові й індивідуально-психологічні особливості, соціально-економічну й політичну організацію суспільства, зокрема засоби масової інформації з різноманітними дитячими програмами, фільмами й мультфільмами [3, с. 6].

Наведемо приклад. Діти дивляться мультфільми, головні герої якого агресивні, вони намагаються зашкодити оточенню, нерідко калічать або вбивають інших персонажів, причому подробиці жорстокого, агресивного

ставлення повторюються й детально розкриваються. Наслідками перегляду такого мультфільму можуть стати вияви жорстокості, безжалісності, злості дитини в реальному житті.

Сцени телевізійного насилля, побачені дітьми, збільшують їхню агресивність і формують негативні риси характеру. Пригадаємо мультсеріал «Покемони», основна дія якого зводиться до того, що істоти під загальною назвою «покемони» (переклад з англійської «карманні чудовиська») один одного б'ють, прагнуть знищити.

Відповідно до законів сприймання художнього твору дитина ідентифікує себе з його героями. А ідентифікуючи себе з істотою, яка успішно знищує інших, дитина поступово засвоює агресивні моделі поведінки. У її психіці виробляється своєрідна «канавка» агресивності – накатана колія, якою звично рухаються почуття дитини.

У кожної людини в прихованій формі існує садомазохістський комплекс, і численні сучасні мультфільми його експлуатують, примушуючи дитину переживати насолоду, коли герой мультфільму спричиняє іншому біль. Це вміло стимулюється аудіо- й відеорядом. Численні повторення подібних сцен викликають у дітей фіксацію на агресії та сприяють закріпленню відповідних моделей поведінки.

Інший поведінковий розлад – демонстративність. Демонстративна поведінка – це виражена тенденція до витіснення неприємних для суб'єкта фактів і подій, до неправдивості, фантазування, які використовують для привертання до себе уваги, що характеризується відсутністю докорів сумління, пихатістю, «утечею у хворобу» при незадоволенні потреби у визнанні. Основні ознаки демонстративної поведінки – це постійне бажання бути в центрі уваги, завищена самооцінка, хвастощі неіснуючими досягненнями, нездатність переносити удари по егоцентризму.

Демонстративні моделі поведінки діти повторюють за героями мультфільмів. Це теж наслідок ідентифікації. Причому сама дитина може бути сором'язливою. А оскільки герої мультфільмів поводяться демонстративно, то, щоб наслідувати їх, дитині доводиться себе

переламувати. Відомо, що ті моделі поведінки, які демонструють привабливі герої екрану, для глядачів, особливо раннього віку, дуже привабливі. І якщо поведінка, яка має певні порушення, ніяк на екрані не карається, дуже висока вірогідність того, що багато дітей і підлітків будуть її наслідувати. Яскравим прикладом такого деструктивного мультфільму є сучасний і дуже популярний серед дітей і молоді ролик «Маша й ведмідь», у якому відбувається заохочення демонстративної поведінки.

На екранах діти бачать симпатичну дівчинку, яка приваблює своєю всюдозволеністю в поведінці. Дуже яскраво героїня показує моделі демонстративної поведінки, зокрема примхи, зухвале ставлення до оточення, шантажування. А завдяки героям мультсеріалу всі ці моделі поведінки виглядають як жарг. З іншого боку, вони впливають на психіку дітей, які починають копіювати ці моделі поведінки, оскільки в жодній серії вони не бачать зауважень або покарань. Постійне повторення подібних сцен викликає в дітей фіксацію на демонстрації та сприяє закріпленню відповідних моделей поведінки.

В освітні установи приходять діти з різною поведінкою, характером, рівнем розвитку пізнавальних процесів. Одні засвоюють знання легко, іншим для отримання тих самих знань потрібні напружені зусилля, але, якщо дорослі надають необхідну допомогу, вони засвоюють програмний матеріал.

Особливе місце серед причин стійкої неуспішності посідає такий варіант індивідуального розвитку психіки дитини, який у вітчизняній науці одержав назву «синдром психічного інфантилізму». Синдром психічного інфантилізму – збірний за клінічними ознаками група різних варіантів відставання психічного розвитку, які не характеризуються загальним психічним недорозвиненням, але мають такі особливості інтелекту й особистості, які передусім не дозволяють дітям своєчасно та якісно опанувати елементарні шкільні знання [4, с. 74].

Виявляється синдром у першокласників і молодших школярів у слабкій здатності ди-

тини підпорядковувати свою поведінку вимогам ситуації, перевазі ігрових інтересів у шкільному віці, порушенні темпів формування мовлення, нездатності до вольових зусиль і подолання труднощів, відносної слабкості абстрактно-логічного мислення, дефіциті пізнавальної активності в навчанні, відсутності шкільних інтересів, несформованості «ролі учня» й прагненні бути в товаристві дітей молодшого віку або тих, хто їх захищає.

Синдром психічного інфантилізму неоднорідний і з причин свого виникнення, і за клінічними виявами. При деяких формах на перший план виходить сповільненість становлення емоційного розвитку й довільної регуляції поведінки, порушення ж в інтелектуальній сфері виражені не різко. В інших формах затримки психічного розвитку переважає недорозвинення різних сторін пізнавальної діяльності [5; 6].

Серед різних класифікацій ЗПР найпоширенішою є класифікація К. Лебединської [5, с. 17], розроблена на основі етіопатогенетичного підходу, відповідно до якого розрізняють 4 основні варіанти ЗПР: конституційного, церебрально-органічного, соматогенного та психогенного походження.

«Психогенний» («соціогенний») інфантилізм зумовлений соціально-психологічним чинником – несприятливими умовами виховання. Емоційна депривація, одноманітність соціального середовища й контактів, гіпо- та гіперопіка батьків, слабка індивідуальна інтелектуальна стимуляція часто призводять до вповільнення темпів психічного розвитку дитини. Результат – зниження інтелектуальної мотивації, поверхневості емоцій, несамостійності поведінки, інфантильність установок і стосунків. Такі діти залишені на самих себе, їхнім першим другом і товаришем стає телевізор. Найчастіше показані в мультфільмах відеокліпи виконують «навчальну» функцію та є деструктивними, якщо розглядати ближче. Прикладом цього є фрагмент ходи тварин з телепередачі «Телепузики». У відеоряді зображене монотонне ходіння представників тваринного світу, де поряд із фламінго йдуть пінгвіни, слони, тигри, черепахи, жаби. Та-

ким чином, позначене поняття «тварини» не тільки не підкріплюється візуальним образом, а навпаки, розсіюється візуальним хаосом.

Зовсім протилежною є ситуація з телепередачею «Діти Ейнштейна» або її російським аналогом «Я все могу» для дітей раннього віку, у яких зображуючи тварин, формулюють узагальнювальне поняття «Тварини, які живуть у джунглях» і показують відіоряд тварин. При цьому, коли розповідається про тварину, то вона зображується й у формі аплікації, і надається її фото, і відео з зображенням тварини в природних умовах, тобто відбувається узагальнення й одразу конкретизація понять, які засвоюються в різноманітності.

Автори ідеї телепередачі «Телепузики» Е. Вуд й Е. Девенпорт із самого початку наполегливо позиціонували її як навчальну для дітей віком від 6 місяців до 4 років. Діти, переглядаючи цю передачу, не критично засвоюють моделі впроваджуваної поведінки. Так, коли телепузікам «час спати», вони починають ховатися, говорити «Ні», звісно, результатом засвоєння моделі будуть неврастення, розлади сну. У фрагменті зголоднілі телепузики вирішили пообідати пузигринками, але забули, у якій послідовності натискати кнопки. Неправильний набір кнопок – і пузички-гринки летять всією кімнатою. Ця ситуація викликає веселощі й задоволення, формує поведінкову модель: можна бруднити, розкидати речі – це приносить радість.

Таким чином, малолітні телеглядачі щодня засвоюють нові форми поведінки, передані моделями Телепузії, незліченна кількість дітей стане наслідувати незграбну ходу, автоматизовані жести й скрикування телеперсонажів.

Наступним видом емоційно-поведінкових порушень як результату перегляду сучасних мультфільмів є розлади у формуванні статевої поведінки. Статево-рольова поведінка – це публічне вираження статевої ідентичності відповідно до прийнятих у суспільстві норм маскулінності й фемінності [7, с. 124]. Починаючи з дитинства, дорослі від хлопчиків і дівчаток очікують різної поведінки, яка традиційно відповідає їхній статевій належності, тобто діти отримують похвалу,

визнання чи нагороду, якщо їхня поведінка відповідає нормативній. Так, «справжній хлопчик» не може плакати, навіть якщо йому боляче або його образили, він повинен навчитися захищати себе й досягати поставленої мети, чого б йому це не коштувало. Від статі дитини залежить те, як будуть звертатися до неї батьки, які іграшки вони їй будуть купувати, одяг, які зачіски робити, а також у які ігри будуть грати з дитиною та якої поведінки від неї очікувати [9].

До характеристик, які відображають статеву роль, належать: риси особистості, цінності, навички та здібності, інтереси й види діяльності, що виконуються в межах сімейних або професійних ролей [7, с. 132].

Дитина віком 3 – 4 років усвідомлено розрізняє стать людей, але частіше пов'язує це тільки із зовнішніми ознаками (одяг, довжина волосся), а віком 11 – 13 років починає переймати особливості поведінки й життєвих цінностей суб'єктів, що зовні привабливі для неї [8, с. 402]. Що ж саме впливає на формування статевої ідентичності? По-перше, це сім'я, по-друге – однолітки, а по-третє – перегляд мультиплікаційних фільмів і дитячої літератури, які вже з трьох років складають гідну конкуренцію першим двом чинникам. Сучасні мультфільми дуже відрізняються від радянських, у яких завжди перемагало добро, а позитивні герої мали приємну зовнішність. На сьогодні дитині важко обрати позитивного персонажа, тому дитина ідентифікує себе з персонажем, якого обирає стихійно, у результаті чого не тільки висловлювання, міміка, жести, а й самосвідомість починає формуватися за типом обраного дитиною персонажа. Усі ці порушення з'являються в поведінці.

Отже, трансляція негативної, неправильної статевої ідентичності виявляється, по-перше, у відсутності привабливого персонажа для дитини. Прикладом цього може бути мультфільм «Вулиця Сезам». У ньому пропагується девіантна й неуспішна поведінка, а персонажі потворні й огидні. Дитина наслідує не тільки поведінку, а й міміку персонажів, переймає їхню жестикуляцію й манери, а фізіології в чудовиськ із «Вулиці Сезам» тупі та

злобні. Коли дитина ідентифікується з такими персонажами, її внутрішнє самовідчуття співвідноситься з виразом їхніх облич. І малюк починає поводити себе відповідним чином. Серіал розрахований на дітей до 4 років, того самого віку, коли дитина здебільшого переймає модель поведінки, наслідуючи задані зразки [8, с. 398].

Друга причина, за якою в дитини не формується правильна статево-рольова ідентичність, – це трансляція безстатевих істот. Аналіз мультфільмів показав, що зовні герої не відрізняються один від одного, тобто для них не характерна маскулінна та фемінна диференціація зовнішніх та внутрішніх якостей. Прикладом можуть бути персонажі мультфільму «Вулиця Сезам», «Телепузики», «Покемони» та ін. Крім того, транслюється порушення стереотипу ролевої поведінки героїв, наприклад, в одній із серій «Телепузиків» Лала дає хлопчику Тінкі-Вінкі приміряти свою спідницю, той її надягає й танцює, його поведінка ніяк не засуджується героями мультфільму, а навпаки, вони сміються й аплодують йому. Некоректним є й той момент, що в «Телепузиках» не враховано жорстку обмеженість чоловічої ролі. У нашій культурі невідповідність параметрам чоловічої ролі викликає більше обурення й глузування, ніж невідповідність жіночої ролі. У «Телепузиках» традиційним привітанням вважаються поцілунки й обійми хлопчиків, упродовж серії вони часто підходять один до одного й підстрибують, торкаючись животами. Якщо маленький хлопчик почне це демонструвати з друзями на вулиці чи в дитячому садку, це не викличе позитивних емоцій у дорослих.

Ще один негативний бік трансляції статево-рольового стереотипу в тому, що поведінка персонажів має протилежну спрямованість, тобто хлопцю можуть бути приписані жіночі риси (пасивність, слабкість), а дівчинці – маскулінні (агресивність, активність, рішучість). Відомий і дуже популярний серіал серед дівчат підліткового віку «Сейлор Мун» є прямим свідченням цього. Дівчата посідають у цьому серіалі головне місце, хлопці зображені в ньо-

му дуже непривабливо, а головне – у них відсутні традиційні маскуліні риси. «Чоловіки як аксесуари красивого життя для дівчат» – ось девіз цього серіалу, який здійснює руйнівний вплив на глибинні структури само-свідомості дівчат-підлітків.

Таким чином, процес формування стате-ворольової ідентичності доволі складний і багатоаспектний. Слід дуже уважно ставитися до інформації, яку поглинає дитина дошкільного та підліткового віку, тому що саме ці періоди є найбільш сензитивними для формування статеворольової ідентичності.

Переглядаючи мультфільми, призначені для дітей різного віку, можна спостерігати яскраві приклади девіантної поведінки. «Девіантна поведінка» – це загальна назва для різних видів порушення правил поведінки, яку використовують у зарубіжній літературі.

Девіантна (від англ. *deviation* – «відхилення») поведінка – поведінка, що відхиляється від загальноприйнятих норм, але не набуває ступеня антисоціальності та делінквентності [10, с. 108]. Сюди належать звичайні дитячі пустощі, порушення дисципліни, іноді хуліганські вчинки, які можуть бути притаманні дитячому віку. Найчастіше вони зумовлені ситуацією та дитячою готовністю їх здійснити, а не внутрішніми причинами та психічними розладами.

В усіх випадках девіантна поведінка відзначається посиленням емоційної напруги. Вона характеризується виходом за нормальні межі почуттів, емоцій, переживань дітей. Напруженість призводить до втрати почуття реальності, зниження самоконтролю, нездатності правильно оцінювати свою поведінку. Під впливом емоцій дитина перестає контролювати свої вчинки, стає здатною на необдумані дії. Дитина може нагрубіяти, ударити, щось зламати. Головна мета девіантної поведінки, на думку В. Кащенко, – спроба позбавитися від внутрішнього напруження.

Російський дослідник І. Подласий пропонує класифікацію видимих виявів поведінки, що відхиляється від загальновизнаних норм. Основними її видами стають неслухняність, витівка, вчинок, дитячий негативізм,

упертість, примхи, свавілля, грубість, недисциплінованість [11, с. 156].

Зумовлюють девіантну поведінку неспецифічні (тобто не вроджені) чинники. Найпоширенішими причинами такої поведінки є зростання напруженості життя, що викликає постійну тривогу й деформує поведінку дитини, виховні чинники, зокрема неправильне виховання, недостатність виховання в сім'ї (В. Кащенко, О. Кочетов, П. Лесгафт, Д. Фуртер). За таких умов дитина копіює негативні, асоціальні види поведінки, які надходять ззовні – від інших людей, через засоби масової інформації, перегляд мультфільмів, телепередач.

У багатьох мультфільмах девіантна поведінка героїв не карається. Персонажа, який порушує загальноприйняті правила, ніхто не ставить у куток, не говорить, що так робити не можна. Тоді в маленького телеглядача закріплюється уявлення про допустимість подібних форм поведінки, знімаються табу, розхитуються еталони гарного й поганого вчинку, соціально адекватної та неадекватної поведінки.

Розглянемо типовий американський мультфільм «Дятел Вуді та його друзі». У ньому часто повторюваним є сюжет, коли людина-працівник займається важливою для неї, соціально корисною справою (будівельник, службовець). І є ледар, який постійно розважається, – це дятел Вуді. У результаті конфлікту між героями виходить, що працююча людина, яка чимось завадила дятлу в його розвагах, зазнає поразки, а дятел зображений справжнім героєм, кмітливим, винахідливим, який виставляє своїх «ворогів» неробами й дурнями. Близько у 60% сюжетів мультсеріалу про дятла Вуді поведінку головного персонажа можна класифікувати як антисоціальну.

У мультфільмах можуть демонструватися небезпечні для життя дитини форми поведінки, повторювати які в реальній дійсності недоцільно, безглуздо й навіть небезпечно. Перегляд таких прикладів для наслідування може спричинити зниження в дитини чутливості до небезпеки й, відповідно, до потенційних травм.

У мультфільмах поширеними є сцени неповажного ставлення до людей, тварин, рослин. Демонструється глузування над старістю, слабкістю, безпорадністю. «Виховний» ефект систематичного перегляду подібних мультфільмів першими відчують на собі дорослі у формі цинічних висловлювань, «поганої» поведінки, грубості, безжалісності маленького телеглядача. Прикладом можуть бути стосунки головних персонажів відомого мультсеріалу «Симпсоні». На прохання матері щось зробити син відповідає їй нецензурною лайкою. Над старими людьми, наприклад, над дідусем Симпсоном, тонко, із сарказмом глузують його близькі: то черепаха викрадає його вставні щелепи, а дідусь не може її наздогнати, то перед носом зачиняє двері рідний синочок. У мультфільмі повністю руйнуються норми поведінки дітей і батьків. Персонажів цього мультфільму не покарано. Навпаки, їм дуже весело, «прикольно», це розцінюється як «чорний гумор».

Найчастіше фахівці стикаються з описаними емоційно-поведінковими розладами дітей і підлітків уже як виявами закріплених норм, ідеалів, правил поведінки. Кожне таке порушення вимагає детального психологічного вивчення, аналізу й використання спеціальних засобів корекції.

Серед загальних правил корекції можна запропонувати:

- 1) урахування індивідуальних особливостей дитини під час організації роботи з нею;
- 2) заохочення й закріплення позитивних форм поведінки, а також виявів зовнішньої активності дитини в межах дитячого колективу;
- 3) з'ясування причин, мотивів тих чи тих вчинків дитини, від чого буде залежати добір корекційно-виховних заходів.

Отже, проведений аналіз окремих сучасних мультфільмів і емоційно-поведінкових розладів, які вони спричиняють, дає можливість стверджувати, що неякісні з психолого-педагогічного погляду мультфільми можуть руйнівню впливати на дитячу психіку, збіднюють й інфантилізують пізнавальний і мовленнєвий розвиток. Це стосується насамперед мультфільмів, у яких головні герої агресивні,

демонстративні, транслують нестандартну статево-рольову поведінку, а їхня девіантна поведінка ніким не карається.

Брак життєвого досвіду дітей, несформованість через вік світогляду не дозволяють їм відмежовувати непотрібну для них інформацію. Дорослим необхідно знати, що перші мультфільми запам'ятовуються на все життя, навіюють моделі поведінки, необачний перегляд неякісних із психологічного погляду мультфільмів спричиняє наслідки у формі асоціальних форм поведінки. Дитячі фільми й мультфільми можуть негативно впливати на психічний розвиток дитини, формування її самосвідомості, спотворюючи уявлення дітей про справжні цінності – любов, повагу, дружне спілкування, турботу одного за одного, цінності праці.

Узагальнення відомостей щодо впливу мультиплікаційних фільмів на дитячу психіку не вичерпує всіх аспектів проблеми профілактики й корекції емоційно-поведінкових розладів у дітей і підлітків. Інтерпретація отриманих результатів дає можливість стверджувати, що вивчення закономірностей і особливостей емоційно-поведінкових розладів, а також удосконалення профілактичних і корекційних технологій – це один із пріоритетних напрямів вікової, соціальної психології й дитячої патопсихології.

Література

1. Бандура А. Подростковая агрессия: изучение влияния воспитания и семейных отношений / А. Бандура, Р. Уолтерс ; пер. с англ. Ю. Брянцева, Б. Красовский. – М. : Апрель Пресс : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 508 с.

2. Заосторцева М. Н. Агрессивность дошкольников : коррекция поведения / М. Н. Заосторцева, Н. В. Перешеина. – М. : ТЦ Сфера, 2006. – 112 с. – (Библиотека практического психолога).

3. Романов А. А. Направленная игротерапия агрессивности у детей : альбом диагностических и коррекционных методик / А. А. Романов. – М. : «Романов», 2001. – 48 с. – (Серия «Игровая терапия для детей и взрослых»).

4. Міронова С. П. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. / С. П. Міронова, О. В. Гаврилов, М. П. Матвеева. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.

5. Лебединская К. С. Основные вопросы клиники и систематики задержки психического развития / К. С. Лебединская // Дефектология. – 2006. – № 3. – С.15 – 27.

6. Фади́на Г. В. Диагностика и коррекция задержки психического развития детей старшего дошкольного возраста : учеб.-метод. пособие / Г. В. Фади́на. – Балашов : «Николаев», 2004. – 68 с.

7. Столин В. В. Самосознание личности / В. В. Столин. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 286 с.

8. Мухина В. С. Особенности идентификации с собственным «Я». Кризис личности в отрочестве / В. С. Мухина // Возрастная психология: Феноменология развития, детство, отрочество. – М., 1998. – С. 398 – 408.

9. Кікінежді О. М. Формування гендерної культури молоді : наук.- метод. матеріали до тренінгової програми : навч. посіб. / О. М. Кікінежді, О. Б. Кізь. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2006. – 160 с.

10. Дефектологічний словник : навч. посіб. / за ред. В. А. Бондаря, В. М. Синьова. – К. : «МП Леся», 2011. – 528 с.

11. Подласый И. П. Курс лекций по коррекционной педагогике : учеб. для студ. пед. училищ и колледжей, обучающихся по группе спец. 0300 «Образование» / И. П. Подласый. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 350 с.

* * *

Ужченко І. Ю., Григор'єва І. О. ТОП-5 емоційно-поведінкових розладів дітей і підлітків, спричинених переглядом мультфільмів

Статтю присвячено одній із актуальних проблем дитячої психології й патопсихології – емоційно-поведінковим розладам дітей і підлітків. Автори аналізують найбільш поширені в дитячій популяції розлади: агресивна й демонстративна поведінка, затримка психічного й мовленнєвого розвитку, порушення статеворольової ідентифікації й девіантні моделі поведінки. Відображено вплив перегля-

ду психологічно небезпечних мультиплікаційних фільмів на емоційний стан дитини й поведінкові акти з метою психопрофілактичної роботи зі збереження психічного здоров'я дитини.

Ключові слова: патопсихологія, мультиплікаційні фільми, девіантна поведінка, порушення статеворольової ідентифікації.

Ужченко І. Ю., Григор'єва І. А. ТОП-5 емоційно-поведенческих расстройств детей и подростков, вызванных просмотром мультфильмов

Статья посвящена одной из актуальных проблем детской психологии и патопсихологии – эмоционально-поведенческим расстройствам детей и подростков. Авторами анализируются наиболее распространенные в детской популяции расстройства: агрессивное и демонстративное поведение, задержка психического и речевого развития, нарушения полоролевой идентификации и девиантные модели поведения. Отображено влияние просмотра психологически опасных мультипликационных фильмов на эмоциональное состояние ребенка и поведенческие акты с целью психопрофилактической работы по сохранению психического здоровья детей.

Ключевые слова: патопсихология, мультипликационные фильмы, девиантное поведение, нарушение полоролевое идентификации.

Uzhchenko I. Yu., Hryhoryeva I. O. TOP-5 Children and Adolescent Emotional and Behavioral Disorders Caused by Cartoons

The article is devoted to one of the pressing problems of developmental and pathopsychology – emotional and behavioral disorders of children and adolescents. The authors analyze the most common pediatric disorders: an aggressive and demonstrative behavior, mental and speech delays, gender identification disorders and deviant behavior patterns. The influence of watching psychologically dangerous cartoons on the child's mental state and behavior is analyzed for the purpose of preserving mental health of the child.

Key words: animated cartoons, deviant behavior, gender identification disorder.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.